

برآورد نابرابری درآمد و فقر شهری و روستایی استان هرمزگان در مقایسه با کل کشور^۱

حسین حیدری*، اسمعیل ابونوری**، احمد جعفری صمیمی⁺، یونس نادمی^x

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۱۱/۲۰ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۳/۱۳

چکیده

در این مقاله روند فقر و نابرابری در استان هرمزگان و کل کشور به تفکیک مناطق شهری و روستایی طی دوره زمانی ۱۳۹۸-۱۳۶۳ برآورد شده است. برای این منظور، از ریزداده‌های طرح درآمد- هزینه منتشره سالانه در مرکز آمار ایران استفاده و شاخص ضریب جینی به صورت ناپارامتریک، خط فقر و سپس شکاف فقر به دست آمده است. سپس، برای مقایسه نابرابری و هم‌چنین، فقر بین مناطق شهری و روستایی استان هرمزگان با مناطق شهری و روستایی کل کشور از ۶ الگوی رگرسیونی تحلیل واریانس استفاده شده است. نتایج نشان داده است که فقر و نابرابری در مناطق شهری استان هرمزگان از فقر و نابرابری در مناطق روستایی استان کم‌تر بوده است. فقر در مناطق شهری و روستایی استان هرمزگان به ترتیب از فقر در مناطق شهری و روستایی کشور بیش‌تر بوده است؛ در حالی که نابرابری در مناطق شهری و روستایی استان هرمزگان به طور معنادار به ترتیب از مناطق شهری و روستایی کشور کم‌تر بوده است.

طبقه‌بندی JEL: R20, D31, C55, C10

واژگان کلیدی: ضریب جینی، شکاف فقر، تحلیل واریانس، استان هرمزگان، ایران.

^۱ این مقاله مستخرج از رساله دکتری حسین حیدری به راهنمایی دکتر اسمعیل ابونوری و دکتر احمد جعفری صمیمی و مشاوره دکتر یونس نادمی در دانشکده اقتصاد دانشگاه سمنان است.

^{*} دانشجوی دکتری علوم اقتصادی، گروه اقتصاد، دانشگاه سمنان، سمنان، ایران، پست الکترونیکی:

h_heidari14@semnan.ac.ir

^{**} استاد اقتصادسنجی و آمار اجتماعی، گروه اقتصاد، دانشگاه سمنان، سمنان، ایران (نویسنده مسئول)، پست الکترونیکی:

esmaiel.abounoori@semnan.ac.ir

⁺ استاد اقتصاد، گروه اقتصاد، دانشگاه مازندران، بابلسر، ایران، پست الکترونیکی:

jafarisa@umz.ac.ir

^x استادیار اقتصاد، گروه اقتصاد، دانشگاه آیت الله بروجردی، گلستان، ایران، پست الکترونیکی:

younesnademi@abru.ac.ir

۱. مقدمه

پژوهشگران بر این باورند که فقر و نابرابری موجب بروز مشکلات اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی می‌گردد. سطح بالای نابرابری و فقر، سرمایه انسانی و سرمایه اجتماعی را تضعیف می‌کند؛ بدین صورت که نابرابری درآمد موجب افزایش بدگمانی و استرس در بین افراد جامعه شده، مشارکت اجتماعی را کاهش می‌دهد و همچنین، موجب واکنش‌های خشم‌آلود افراد نسبت به وقایع پیرامون خود می‌شود (گلی، محمودیان، تیاترج، گلی، ۱۳۹۷). بنابراین، ضروری است مطالعات بیش‌تری پیرامون فقر و نابرابری صورت گیرد تا راهکارهای عملی جهت کاهش آن ارائه شود.

از طرف دیگر، نابرابری و تأثیر آن بر رشد اقتصادی و دیگر فرایندهای اجتماعی باعث طرح این سؤال اساسی شده است که آیا فقرا از رشد اقتصادی و آثار آن، بهره‌ای خواهند برد؟ برای پاسخ به این سؤال، پژوهشگران به دو گروه تقسیم شده‌اند؛ (۱) گروهی استدلال می‌کنند که رشد اقتصادی، به طور خودکار، فقرا را منتفع خواهد کرد و آن‌ها را از فقر نجات خواهد داد؛ اما، در طرف مقابل، (۲) گروه دیگری معتقدند که رشد اقتصادی به تنهایی برای از بین بردن فقر کافی نیست و چگونگی توزیع منافع رشد نیز دارای اهمیت است. این گروه بر این باوراند که کاهش نابرابری به اندازه رشد اقتصادی برای ریشه‌کن کردن فقر، مؤثر است. بر این اساس، هرچند ممکن است گروه‌هایی از مردم از رشد اقتصادی بهره‌مند شوند؛ اما، این امکان نیز وجود دارد که وضعیت گروه‌هایی از مردم در اثر رشد اقتصادی بدتر شود. این گروه از محققان معتقدند که نابرابری افزون بر اینکه به صورت مستقیم سبب افزایش نرخ فقر می‌شود، به صورت غیرمستقیم نیز سرعت کاهش فقر در اثر رشد اقتصادی را تحت تأثیر قرار می‌دهد (راغفر، باباپور، یزدان‌پناه، ۱۳۹۴).

بنابراین، آگاهی از چگونگی وضعیت نابرابری درآمدی در کشور و نیز استان‌های مختلف از اولویت‌های مهم سیاست‌گذاری در زمینه توسعه به شمار می‌آید. واقعیت‌های مشهود در بیش از سی استان کشور بیانگر آن است که به دلیل برخی از مواهب جغرافیایی و منطقه‌ای، برخی از استان‌ها به عنوان مناطق توسعه‌یافته‌تر شناخته می‌شوند. به عبارت دیگر، سرانه تولید ناخالص داخلی برخی از استان‌ها زیاد و برخی اندک است. همچنین، توزیع جمعیت در

برآورد نابرابری درآمد و فقر شهری و روستایی استان هرمزگان در مقایسه با کل کشور ————— ۳

استان‌های کشور به صورت ناهمگن بوده و در برخی استان‌ها تراکم جمعیت استان بسیار زیاد و در برخی اندک می‌باشد.

افزون بر این، الگوهای سیاستی و تابع رفاه اجتماعی کشور به گونه‌ای بوده است که برخی از استان‌ها از نظر زیرساخت‌های لازم برای رشد، برخوردارتر از سایر استان‌ها هستند. مطالعات مختلفی در زمینه نابرابری در کشور انجام شده است که بیشتر آن‌ها به طور کلی به بررسی وضعیت نابرابری در سطح کشور پرداخته‌اند و کم‌تر به وضعیت نابرابری به صورت منطقه‌ای توجه کرده‌اند (ابونوری و عباسی، ۱۳۸۶).

با توجه به گستره پهناور جغرافیای ایران و در راستای برنامه‌ریزی منطقه‌ای، مطالعه نابرابری به تفکیک استان‌ها برای برنامه‌ریزی صحیح و تخصیص اعتبارات لازم برای کاهش نابرابری مفید خواهد بود. از زمان پیروزی انقلاب اسلامی تاکنون، سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان در قالب برنامه‌های توسعه‌ای با اهدافی نظیر تحقق عدالت اجتماعی، بهبود توزیع درآمد را مدنظر قرار داده‌اند. در این مقاله سعی شده است نابرابری در توزیع درآمد و فقر در استان هرمزگان به تفکیک مناطق شهری و روستایی برای دوره ۱۳۶۳-۱۳۹۸ بررسی و تحلیل شود. در دوره یاد شده از تمام ریزداده‌های به هنگام موجود و در دسترس استفاده شده است.

۲. مروری بر ادبیات

۲-۱. شاخص‌های اندازه‌گیری نابرابری درآمد

مهم‌ترین شاخص‌های اندازه‌گیری نابرابری درآمد عبارتند از: نسبت محرومیت، ضریب جینی، ضریب انگل و شاخص کاکوانی.

- نسبت محرومیت

نسبت محرومیت که نسبتی است از چندک‌های درآمد؛ برای مثال نسبت سهم درآمد فقیرترین ۲۰ درصد (Y_p) به سهم درآمد غنی‌ترین ۲۰ درصد (Y_r) در توزیع درآمد (جعفری صمیمی، ۱۳۷۱):

$$B = \frac{Y_p}{Y_r}$$

دامنه این شاخص بین صفر و یک است. دامنه B می‌تواند به شکل دیگری نیز محاسبه شود که شکاف بین دو سهم درآمدی را نشان دهد:

$$E = Y_r - Y_p$$

برای یک مطالعه جامع درباره ارزیابی و سازگاری شاخص‌های نابرابری با استفاده از ریزداده‌های ایران به ابونوری و اسناوندی (۱۳۸۴) مراجعه شود. در این مقاله شاخص‌های اثباتی یا عینی نابرابری مانند ضریب تغییرات، انحراف از میانگین نسبی، واریانس لگاریتم درآمدها، شاخص تایل، شاخص‌های اخلاقی یا قیاسی نابرابری مانند شاخص دالتون و شاخص اتکینسون با جزئیات مطرح شده‌اند. این شاخص‌ها براساس هفت ویژگی اساسی (انتقال پیگو-دالتون، اصل عدم حساسیت نسبت به تغییر متناسب تمامی درآمدها یا استقلال از میانگین درآمد جامعه، اصل حساسیت به تغییر برابر تمامی درآمدها، اصل عدم حساسیت نسبت به تغییر متناسب به تعداد افراد تمامی گروه‌ها و سطوح درآمدی، اصل تقارن، اصل بهنجارسازی، و اصل عملیاتی) باهم مقایسه شده‌اند. در میان شاخص‌های فوق تنها ضریب جینی با هفت اصل فوق تطابق داشته است. در ادامه شاخص ضریب جینی، ضریب انگل و شاخص کاکوانی بازتعریف می‌شود.

- ضریب جینی

ضریب جینی، رایج‌ترین شاخص نابرابری است که در سال ۱۹۱۲ توسط کورادو جینی^۱ معرفی شد. از لحاظ ریاضی، ضریب جینی نصف اختلاف میانگین نسبی (میانگین حسابی ارزش مطلق اختلاف هر جفت از درآمد) است که به صورت زیر تعریف می‌شود:

$$G = 1 / (2N^2 \mu) \sum_i \sum_j |Y_i - Y_j|$$

که در آن، G ضریب جینی، N تعداد خانوارهای بررسی شده، μ میانگین هزینه خانوارهای بررسی شده و Y هزینه خانوارهای بررسی شده می‌باشد. علاوه براین، در بسیاری از مطالعات برای برآورد شاخص نابرابری، ضریب جینی ناپارامتریک به کار رفته که به شرح زیر است:

$$G = 1 - \sum_{i=1}^I (X_i - X_{i-1})(Y_i - Y_{i-1})$$

به طوری که X_i و Y_i به ترتیب، فراوانی نسبی خانوارها و فراوانی نسبی تجمعی هزینه (درآمد) خانوارهای تا ردیف I می باشد (ابونوری و خوشکار، ۱۳۸۵).

- ضریب انگل

این شاخص که از نسبت هزینه‌های خوراکی به کل هزینه‌های مصرفی به دست می‌آید، نشان می‌دهد که چه سهمی از درآمد خانوار، صرف هزینه‌های اولیه و مواد خوراکی می‌شود. هر چه این ضریب بیشتر باشد، نشان می‌دهد که سهم بیشتری از درآمد خانوارها صرف هزینه موارد خوراکی می‌شود و این خود یکی از نشانه‌های فقر در جامعه است. بررسی‌های اقتصادی نشان داده است که هر چه سطح درآمد خانوارها افزایش می‌یابد، سهم هزینه‌های خوراکی آن‌ها از سبد مصرفی کاهش یافته و به سهم هزینه‌های غیرخوراکی نظیر بهداشت، درمان، تفریحات و سرگرمی افزوده می‌شود. بنابراین، هر چه ضریب انگل در جامعه‌ای کوچک‌تر باشد، نشان می‌دهد که سطح رفاه در آن جامعه بیشتر است (نخجوانی، ۱۳۸۴).

- شاخص کاکوانی

کاکوانی (۱۹۸۰) معیار اندازه‌گیری نابرابری را به شکل زیر پیشنهاد کرد:

$$L = \frac{l - \sqrt{2}}{2 - \sqrt{2}}$$

که در آن L ارتفاع منحنی لورنز می‌باشد. اگر همه افراد یا خانوارها درآمد مساوی داشته باشند، L برابر $\sqrt{2}$ خواهد شد. لذا منحنی لورنز تبدیل به یک خط می‌شود. در این صورت مقدار شاخص برابر صفر می‌شود. لیکن اگر کل درآمد جامعه به یک فرد یا خانوار تخصیص داده شود، L برابر ۲ گردیده و نابرابری کامل خواهیم داشت. معیار نابرابری کاکوانی از خانواده منحنی‌های لورنز است که به انتقال درآمد در همه سطوح درآمدی حساس هستند. کاکوانی برای معرفی شاخص نابرابری خود دو نقطه P و Q را روی منحنی لورنز در نظر می‌گیرد، که مختصات (p, q) و $(p + \Delta p, q + \Delta q)$ دارند. پس فاصله PQ برابر خواهد بود با:

$$PQ = \sqrt{(\Delta p)^2 + (\Delta q)^2}$$

بنابراین، معیار نابرابری پیشنهاد شده توسط کاکوانی به صورت زیر خواهد بود (فطرس و شهبازی، ۱۳۹۵):

$$L = \frac{1}{2 - \sqrt{2}} \left[\int_0^1 \sqrt{1 + \left(\frac{dq}{dp}\right)^2} dp - \sqrt{2} \right]$$

۲-۲. شاخص‌های اندازه‌گیری فقر

برای درک بهتر اندازه فقر در این بخش به برخی از مهم‌ترین شاخص‌های اندازه‌گیری فقر اشاره می‌شود:

- شاخص نسبت سرشمار (نرخ فقر)

این شاخص به صورت نسبت تعداد افراد فقر به تعداد کل افراد جامعه به صورت زیر تعریف می‌شود:

$$H = \frac{q}{N}$$

به طوری که q بیانگر تعداد افراد فقیر و N بیانگر کل افراد جامعه می‌باشد. این شاخص بیان می‌کند که چه نسبتی از افراد زیر خط فقر زندگی می‌کنند. اندازه این شاخص بین صفر (حالتی که هیچ فقیری در جامعه وجود نداشته باشد) و یک (حالتی که کلیه افراد در جامعه فقیر باشند، یعنی درآمد کلیه افراد جامعه کمتر از درآمد متناظر با خط فقر باشد) تغییر می‌کند. اشکال عمده این شاخص این است که نسبت به انتقال درآمد بین فقرا و حتی بین فقرا و غیرفقرا حساس نبوده و علاوه بر آن، این شاخص نسبت به کاهش درآمد فقرا نیز حساس نمی‌باشد (عربی و خدایپرست مشهدی، ۱۳۹۳).

- شاخص شکاف فقر

این شاخص بر فاصله کل فقرا نسبت به خط فقر که بیانگر عمق فقر می‌باشد، مبتنی می‌باشد. به عبارت دیگر، این شاخص میانگین شکاف فقر در جامعه بوده که در آن، شکاف فقر برای

برآورد نابرابری درآمد و فقر شهری و روستایی استان هرمزگان در مقایسه با کل کشور ————— ۷

غیرفقیر صفر محسوب می‌شود. شاخص شکاف فقر، میزان درآمد لازم برای انتقال فقرا به بالای خط فقط به صورت رابطه زیر می‌باشد:

$$P_{Gap} = 1/n \sum_{i=1}^q (z - x_i) / z$$

به طوری که n تعداد افراد جامعه، q تعداد افراد فقیر، z خط فقر و x_i درآمد i امین فرد فقیر می‌باشد (فطرس و شهپازی، ۱۳۹۵).

- شاخص فاستر، گریر و توربک^۱

این گروه از شاخص‌ها که توسط فاستر، گریر و توربک پیشنهاد شده و با علامت (FGT) نمایش داده می‌شوند، بیانگر آن هستند که میزان فقر حاصل از بررسی زیر گروه‌های مختلف جمعیت را می‌توان با یکدیگر جمع کرده و به میزان واحدی از فقر کل جمعیت دست یافت. آن‌ها شاخص خود را به صورت رابطه زیر ارائه دادند:

$$FGT_{\alpha} = P_{\alpha} = 1/n \sum_{i=1}^q (z - x_i)^{\alpha} / z^{\alpha}$$

به طوری که اگر $\alpha = 0$ باشد، این شاخص به شاخص سرشمار و اگر برابر با یک باشد، به شاخص شکاف فقر تبدیل می‌شود. اگر برابر ۲ باشد، بدین معنی است که این شاخص حساسیت بیشتری به عمق فقر نشان داده و به شاخص FGT تبدیل می‌شود (راغفر و همکاران، ۱۳۹۴).

۳-۲. مروری بر ادبیات تجربی نابرابری درآمدی و فقر

با توجه به اهمیت نابرابری درآمدی در اقتصاد، مطالعات تجربی گسترده در این موضوع وجود دارد. در این پژوهش به تازه ترین آن‌ها توجه شده است که در جدول (۱) به صورت خلاصه منعکس شده است.

---

1. Foster, Greer, Trobecke

جدول ۱. جمع‌بندی تحقیقات مرتبط با موضوع تحقیق

سال	محقق / محققان	موضوع	مهمترین نتایج
۲۰۱۲	پد و همکاران ^۱	تحلیل اقتصادسنجی فضایی نابرابری درآمد و رشد اقتصادی در فیلیپین	نابرابری درآمدی بر رشد درآمد سرانه تأثیر مثبت و معنا-داری دارد؛ گرچه بزرگی این اثر در مناطق مختلف یکسان نیست. استان‌های فقیر، رشد اقتصادی کندتری نسبت به استان‌های ثروتمند دارند.
۲۰۱۳	دیسیلوا ^۲	بررسی نابرابری مخارج شهری و روستایی سریلانکا	در دهک‌های پایین درآمدی نقش تفاوت در سرمایه انسانی غالب است و در دهک‌های بالای درآمدی، نقش تفاوت در بازدهی برای مشخصات برابر سرمایه انسانی غالب است.
۲۰۱۴	یو و همکاران ^۳	بررسی مقایسه‌ای نابرابری منطقه‌ای در چین و آمریکا طی ۲۰۰۸-۱۹۷۸	ابزارهای نظیر نمودارهای عنکبوتی و شبکه‌ای که برای شاخص مورانس رسم شده بود نشان داد که پدیده خوشه‌بندی فضایی هم در اقتصاد آمریکا و هم در اقتصاد چین قابل مشاهده است.
۲۰۱۵	برو ^۴	بررسی نابرابری در کانادا با دید منطقه‌ای	نابرابری بین استان‌هایی که در غرب کانادا قرار گرفته اند بالا بوده ولی نابرابری در مناطق شرقی کمتر می‌باشد. همچنین بین مناطق شهری و روستایی نابرابری وجود دارد.
۲۰۱۶	کارسما و همکاران ^۵	نقش سن و آموزش نیروی کار در همگرایی درآمدی کشورهای اروپایی	روند پیری کشورهای اروپایی به کاهش سرعت همگرایی درآمدی منجر خواهد شد. تسریع آموزش نیروی کار می‌تواند بر همگرایی درآمدی بیفزاید.
۲۰۱۷	هررا ^۶	نابرابری به عنوان عامل تعیین کننده تداوم فقر	کاهش فقر مداوم تنها در صورتی موفق خواهد بود که انواع مختلف نابرابری درآمد کاهش یافته یا محدود شود.
۲۰۱۸	نیما و	بررسی تأثیر دخالت مالی	دخالت مالی، نابرابری درآمد را کاهش و جمعیت و

1. Pede et al, 2012
2. De silva, 2013
3. Yue et al, 2014
4. Breau, 2015
5. Cuaresma et al, 2016
6. Herrera, 2017

		گایست ^۱	و ثبات بر فقر و نابرابری درآمد در کشورهای منا	تورم، نابرابری درآمد را افزایش می‌دهد. دخالت مالی تأثیری بر فقر ندارد، در حالی که جمعیت، تورم و باز بودن تجاری، فقر را افزایش می‌دهد.
۲۰۱۹	سانتسو پیرا و همکاران ^۲	آیا انرژی‌های نو بر توزیع درآمد و ریسک فقر خانوارها اثر گذار است؟	به دلیل افزایش هزینه‌های ناشی از انرژی‌های تجدیدپذیر، متغیرهای توزیع درآمد و ریسک فقر خانوارها مستقیماً در کوتاه‌مدت و بلندمدت با ترویج انرژی‌های تجدیدپذیر مرتبط می‌باشند.	
۱۳۷۶	ابونوری	عوامل مؤثر بر توزیع درآمد در ایران ۷۰-۱۳۵۰	۱٪ تورم، ۰/۰۶٪ به نابرابری هزینه خانوارها در دوره بعد می‌افزاید. اشتغال و بهره‌وری آثار کاهشی بر سطح نابرابری داشته است.	
۱۳۸۴	ابونوری و اسناوندی	برآورد و ارزیابی سازگاری شاخص‌های نابرابری با استفاده از ریز داده‌ها در ایران	میانگین ضریب جینی مناطق شهری طی دوره ۸۰-۱۳۷۹ در مقایسه با دوره ۷۸-۱۳۷۵ به طور معناداری افزایش یافته است. در حالی که میانگین ضریب جینی در مناطق روستایی در این دوره تفاوت معناداری از نظر آماری نداشته است.	
۱۳۸۵	ابونوری و خوشکار	تأثیر متغیرهای کلان اقتصادی بر توزیع درآمد ایران به تفکیک استان	نمی‌توان فرضیه کوزنتس را پذیرفت. همچنین نسبت درآمدهای مالیاتی به محصول ناخالص استانی، تورم و مجموع هزینه‌های جاری و عمرانی بر نابرابری درآمد اثر مثبت داشته‌اند.	
۱۳۸۷	طیبی و همکاران	بررسی عوامل تعیین‌کننده نابرابری اقتصادی در کشورهای منتخب اسلامی	با مدل رگرسیونی و شناسایی عوامل مؤثر بر ضریب جینی دریافتند که سیستم بانکداری غیر ربوی، در کشورهای منتخب، در کاهش فقر و سطح نابرابری اقتصادی تأثیر دارد.	
۱۳۹۱	اشرفی پور و همکاران	بررسی تأثیر توسعه مالی بر فقر و نابرابری درآمدی ایران	توسعه مالی از طریق تأثیر بر رشد اقتصادی سهم به سزایی در کاهش فقر و نابرابری دارد. آزادسازی تجاری، افزایش مخارج مصرفی دولت و افزایش نرخ تورم باعث افزایش فقر شده است.	
۱۳۹۳	عربی و خداپرست	بررسی مهم‌ترین شاخص‌های رفاه اجتماعی	روند نابرابری درآمد بر اساس شاخص‌های محاسبه‌شده در مناطق روستایی در سطح کشور و خراسان شمالی	

1. Neaime and Gaysset, 2018

2. Santos Pereira et al, 2019

	مشهدی	و تغییرهای نابرابری درآمد در خراسان شمالی	دارای نوسان بوده و در سال ۱۳۹۰ کاهش داشته است. خراسان شمالی در مقایسه با کشور توزیع نابرابر درآمد را طی دوره بررسی شده نشان می‌دهد.
۱۳۹۴	راغفر و همکاران	رابطه رشد اقتصادی با فقر و نابرابری طی برنامه‌های اول تا چهارم توسعه	محاسبه نرخ رشد معادل فقر و مقایسه نتایج برنامه‌های توسعه اول تا چهارم نشان داد که سیاست اثرگذاری برای دستیابی به رفاه و آسایش مستمر دنبال نشده است.
۱۳۹۵	خالصی و پیرایی	بررسی رابطه رشد اقتصادی و نابرابری درآمدی بین استان‌های ایران	نابرابری درآمدی بین استانی، رشد اقتصادی را در کوتاه مدت کاهش می‌دهد که تنها بخشی از این کاهش در بلند مدت از بین خواهد رفت. رشد اقتصادی در کوتاه مدت، نابرابری درآمدی بین استانی را افزایش و در بلندمدت آن را کاهش می‌دهد.
۱۳۹۶	محمدزاده و همکاران	بررسی تأثیر نابرابری و فقر بر روی شاخص‌های سلامت عمومی	نابرابری درآمد و فقر از یک سو موجب کاهش سلامت عمومی گردیده و از سوی دیگر سهم افراد از پرداخت-های بهداشتی و درمانی را افزایش می‌دهد. سطح آموزش نیز موجب ارتقای سلامت جامعه و کاهش پرداخت‌های مستقیم و خصوصی افراد می‌شود.
۱۳۹۷	گلی و همکاران	اندازه‌گیری نابرابری رفاهی در ایران	بیش از ۹۰ درصد از نابرابری رفاهی بین دهک‌های بالا و پایین درآمدی از نگاه اقتصاد اسلامی و متعارف کارا است، اما سهم فقرا از درآمد ثروتمندان غیرقابل چشم‌پوشی است طوری که این سهم در سال ۱۳۸۸ بالاترین و در سال ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۳ افزایشی بوده است.

منبع: گردآوری محقق

۳. روش تحقیق

حساسیت نابرابری توزیع درآمد و فقر از بعد سیاست و اقتصاد کشورها، تلاش در دقت اندازه‌گیری آن را ضروری کرده است. در سال‌های اخیر، با استفاده از نرم‌افزارهای موجود، امکان دسترسی و پردازش ریز داده‌ها فراهم شده است. ریز داده‌ها نوعی داده‌های جزئی مربوط به واحدهای اقتصادی (مانند خانوار یا شرکت) است، در حالی که کلان داده‌ها مربوط به گروه یا طبقه خاصی از واحدهای اقتصادی است. بنابراین در صورت وجود ریزداده‌ها،

کاربرد آن بر سایر داده‌های آماری ترجیح داده می‌شود. ریز داده‌ها علاوه بر اینکه حاوی اطلاعات بیشتر هستند، مشکلات هم‌افزایی کلان داده‌ها را نداشته و با برآورد مدل‌ها، رفتار بنگاه‌های اقتصادی را مقدر می‌سازند.

از سال ۱۳۶۳ همراه با پیشرفت فن‌آوری اطلاعات، داده‌های حاصل از نمونه‌برداری بودجه خانوار مرکز آمار ایران بصورت خام یا ریز داده‌ها در رایانه ذخیره شده است. در سال‌های اخیر، ریزداده‌های بودجه خانوار به وسیله مرکز آمار ایران در دسترس محققان قرار گرفته است. با توجه به حساسیت زیاد شاخص نابرابری، این امر امکان برآورد دقیق‌تر شاخص‌های نابرابری را در سطح کشور و استان‌ها فراهم آورده است (ابونوری و خوشکار، ۱۳۸۶).

از طرف دیگر، مرور تحقیقات انجام شده نشان می‌دهد که برای انعکاس سطح نابرابری، بیشتر از ضریب جینی استفاده می‌شود. بر اساس استدلال ابونوری (۱۳۸۶) از میان شاخص‌های درون توزیعی (اثباتی و هنجاری)، ضریب جینی هفت ویژگی مطلوب یک شاخص نابرابری را دارد. لذا در این تحقیق برای برآورد دقیق‌تر نابرابری و فقر در سطح کشور و استان هرمزگان از ریز داده‌های طرح درآمد-هزینه مرکز آمار ایران استفاده شده است.

در این تحقیق برای برآورد ضریب جینی بصورت ناپارامتریک از رابطه زیر استفاده شده است.

$$G = 1 - \sum_{i=1}^I (X_i - X_{i-1})(Y_i - Y_{i-1})$$

بطوریکه X_i و Y_i به ترتیب فراوانی نسبی تجمعی خانوارها و فراوانی نسبی تجمعی هزینه (درآمد) خانوارهای تا ردیف I می‌باشد (ابونوری و خوشکار، ۱۳۸۶). از طرف دیگر، جهت مقایسه نابرابری بین مناطق شهری و روستایی استان هرمزگان و مناطق شهری و روستایی کل کشور با استان هرمزگان، از الگوی تحلیل واریانس یک عاملی استفاده شده است. همچنین، برای برآورد فقر از شاخص شکاف فقر طی دوره ۹۵-۱۳۶۳ به صورت رابطه زیر استفاده شده است:

$$P_{Gap} = 1 / n \sum_{i=1}^q (z - x_i) / z$$

که در آن، n تعداد افراد جامعه، q تعداد افراد فقیر، z خط فقر نسبی (به روش ۶۷ درصد مخارج میانه در جدول پیوست) و x_i درآمد i امین فرد فقیر می‌باشد (فطرس و شهبازی، ۱۳۹۵). از طرف دیگر، جهت مقایسه نابرابری و فقر بین مناطق شهری و روستایی استان

هرمزگان و مناطق شهری و روستایی کل کشور با استان هرمزگان از الگوی تحلیل واریانس یک عاملی به صورت رگرسیونی استفاده شده است.

۴. برآورد نابرابری در استان هرمزگان و مقایسه آن با کل کشور

۴-۱. روند نابرابری در استان هرمزگان در مقایسه با کشور

ضریب جینی برای مناطق شهری و روستایی کل کشور و استان هرمزگان به تفکیک سال‌ها با استفاده از ریزداده‌های موجود با روش نایارامتریک برآورد و نتایج در جدول (۲) خلاصه شده است.

جدول ۲. شاخص نابرابری (ضریب جینی) در مناطق شهری و روستایی کل کشور و استان

هرمزگان

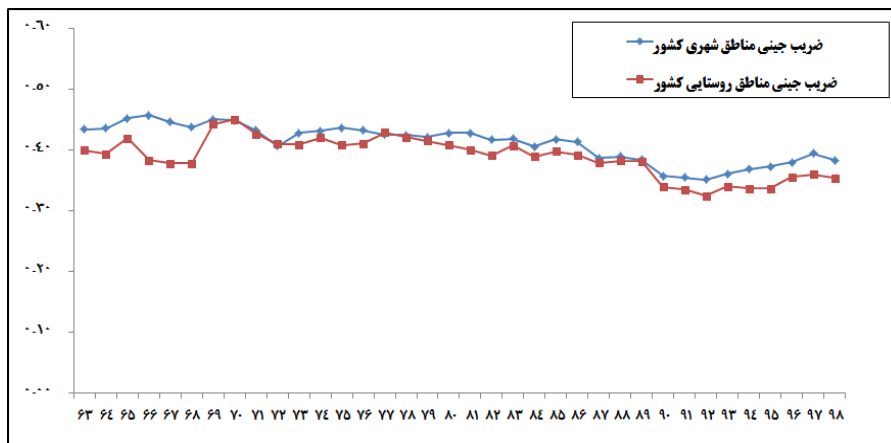
استان هرمزگان		کل کشور		سال
روستایی	شهری	روستایی	شهری	
۰.۳۶۵	۰.۳۹۷	۰.۴۰۰	۰.۴۳۴	۱۳۶۳
۰.۳۶۰	۰.۳۹۹	۰.۳۹۳	۰.۴۳۶	۱۳۶۴
۰.۳۸۳	۰.۴۱۳	۰.۴۱۹	۰.۴۵۲	۱۳۶۵
۰.۳۵۰	۰.۴۱۸	۰.۳۸۳	۰.۴۵۷	۱۳۶۶
۰.۳۴۵	۰.۴۰۸	۰.۳۷۸	۰.۴۴۶	۱۳۶۷
۰.۳۴۶	۰.۴۰۰	۰.۳۷۸	۰.۴۳۷	۱۳۶۸
۰.۴۰۵	۰.۴۱۱	۰.۴۴۲	۰.۴۵۰	۱۳۶۹
۰.۴۱۱	۰.۴۱۰	۰.۴۵۰	۰.۴۴۹	۱۳۷۰
۰.۳۸۹	۰.۳۹۵	۰.۴۲۶	۰.۴۳۲	۱۳۷۱
۰.۳۷۵	۰.۳۷۲	۰.۴۱۰	۰.۴۰۷	۱۳۷۲
۰.۳۷۴	۰.۳۹۱	۰.۴۰۹	۰.۴۲۸	۱۳۷۳
۰.۴۱۰	۰.۳۴۱	۰.۴۲۰	۰.۴۳۱	۱۳۷۴
۰.۳۷۵	۰.۳۷۶	۰.۴۰۸	۰.۴۳۶	۱۳۷۵
۰.۴۲۹	۰.۳۰۵	۰.۴۱۱	۰.۴۳۲	۱۳۷۶
۰.۴۲۱	۰.۳۶۳	۰.۴۲۹	۰.۴۲۵	۱۳۷۷

برآورد نابرابری درآمد و فقر شهری و روستایی استان هرمزگان در مقایسه با کل کشور _____ ۱۳

۰.۴۱۰	۰.۳۲۱	۰.۴۲۱	۰.۴۲۴	۱۳۷۸
۰.۳۴۸	۰.۲۹۱	۰.۴۱۵	۰.۴۲۱	۱۳۷۹
۰.۳۷۰	۰.۳۸۵	۰.۴۰۸	۰.۴۲۸	۱۳۸۰
۰.۳۹۹	۰.۳۲۰	۰.۴۰۰	۰.۴۲۸	۱۳۸۱
۰.۳۲۹	۰.۳۳۶	۰.۳۹۱	۰.۴۱۷	۱۳۸۲
۰.۴۳۰	۰.۳۷۹	۰.۴۰۷	۰.۴۱۸	۱۳۸۳
۰.۳۸۲	۰.۴۱۶	۰.۳۸۹	۰.۴۰۶	۱۳۸۴
۰.۴۱۹	۰.۴۲۲	۰.۳۹۸	۰.۴۱۸	۱۳۸۵
۰.۳۹۷	۰.۴۱۲	۰.۳۹۱	۰.۴۱۴	۱۳۸۶
۰.۴۱۴	۰.۳۹۳	۰.۳۷۹	۰.۳۸۷	۱۳۸۷
۰.۳۸۶	۰.۳۶۸	۰.۳۸۲	۰.۳۸۹	۱۳۸۸
۰.۳۹۴	۰.۳۴۶	۰.۳۸۱	۰.۳۸۴	۱۳۸۹
۰.۲۸۶	۰.۲۸۸	۰.۳۳۹	۰.۳۵۷	۱۳۹۰
۰.۲۵۹	۰.۳۱۱	۰.۳۳۵	۰.۳۵۴	۱۳۹۱
۰.۲۷۲	۰.۳۱۰	۰.۳۲۴	۰.۳۵۱	۱۳۹۲
۰.۳۷۵	۰.۳۷۶	۰.۳۴۰	۰.۳۶۱	۱۳۹۳
۰.۳۰۹	۰.۳۵۳	۰.۳۳۷	۰.۳۶۸	۱۳۹۴
۰.۳۳۸	۰.۳۵۰	۰.۳۳۶	۰.۳۷۳	۱۳۹۵
۰.۳۸۸	۰.۳۶۸	۰.۳۵۶	۰.۳۷۹	۱۳۹۶
۰.۳۶۷	۰.۳۶۲	۰.۳۶۰	۰.۳۹۴	۱۳۹۷
۰.۳۶۱	۰.۳۵۰	۰.۳۵۴	۰.۳۸۳	۱۳۹۸
۰.۳۷۱۴	۰.۳۶۸۲	۰.۳۸۸۸	۰.۴۱۱۲	میانگین

منبع: یافته‌های تحقیق

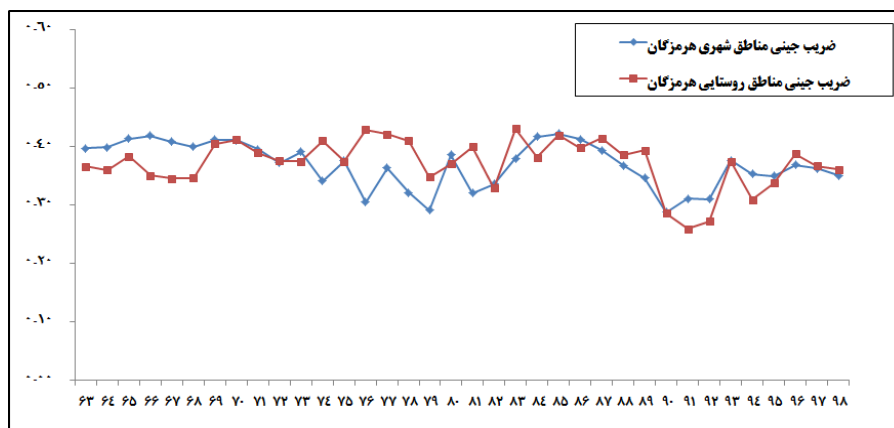
برای انعکاس روند تغییرات ضریب جینی مناطق شهری و روستایی کشور و استان هرمزگان در دوره ۱۳۶۳ تا ۱۳۹۸ نمودارهای (۱ و ۲) رسم شده است.

نمودار ۱. روند تغییرات ضریب جینی مناطق شهری و روستایی در کل کشور

منبع: جدول ۲.

همان گونه که در نمودار (۱) دیده می‌شود، ضریب جینی (نابرابری) در مناطق شهری کشور همواره بیشتر از مناطق روستایی بوده است. شکاف بین ضریب جینی مناطق شهری و روستایی گاه مانند سال های ۶۵ تا ۶۸ زیاد و گاه در سال‌های دیگر کم شده است. می‌توان مشاهده نمود که این شکاف در سال های آخر مطالعه به تدریج در حال افزایش بوده است.

نمودار ۲. تغییرات ضریب جینی مناطق شهری و روستایی استان هرمزگان

منبع: جدول ۲.

برآورد نابرابری درآمد و فقر شهری و روستایی استان هرمزگان در مقایسه با کل کشور ————— ۱۵

یافته‌های نمودار (۲) نشان می‌دهد که بطور کلی، نابرابری درآمدی در مناطق روستایی کشور در مقایسه با مناطق شهری کشور کمتر می‌باشد. لیکن نمی‌توان چنین قضاوتی را در خصوص مقایسه نابرابری درآمدی بین مناطق شهری و روستایی استان هرمزگان داشت.

۲-۴. روند فقر در استان هرمزگان در مقایسه با کشور

نتایج برآورد فقر در مناطق شهری و روستایی کل کشور و استان هرمزگان از سال ۱۳۶۳ تا سال ۱۳۹۸ در جدول (۳) خلاصه شده است.

جدول ۳. شاخص نرخ شکاف فقر در مناطق شهری و روستایی کل کشور و استان هرمزگان

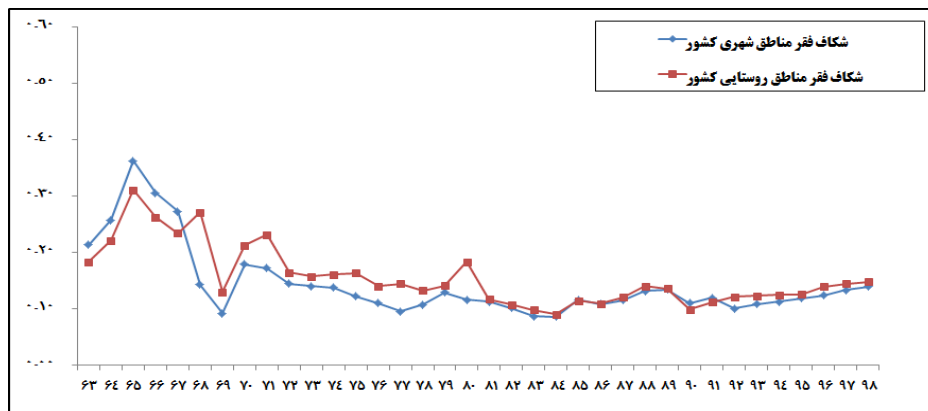
استان هرمزگان		کل کشور		سال
روستایی	شهری	روستایی	شهری	
۰.۲۶۲	۰.۲۲۵	۰.۱۸۳	۰.۲۱۳	۱۳۶۳
۰.۲۹۹	۰.۲۷۲	۰.۲۲۱	۰.۲۵۸	۱۳۶۴
۰.۳۹۸	۰.۳۸۳	۰.۳۱۱	۰.۳۶۲	۱۳۶۵
۰.۳۷۶	۰.۳۲۲	۰.۲۶۲	۰.۳۰۵	۱۳۶۶
۰.۳۳۶	۰.۲۸۱	۰.۲۳۴	۰.۲۷۳	۱۳۶۷
۰.۲۱۱	۰.۱۵۱	۰.۲۷۱	۰.۱۴۳	۱۳۶۸
۰.۱۱۳	۰.۰۹۷	۰.۱۳۰	۰.۰۹۲	۱۳۶۹
۰.۲۱۱	۰.۱۸۹	۰.۲۱۲	۰.۱۷۹	۱۳۷۰
۰.۲۱۲	۰.۱۸۲	۰.۲۳۱	۰.۱۷۲	۱۳۷۱
۰.۱۶۶	۰.۱۵۲	۰.۱۶۴	۰.۱۴۴	۱۳۷۲
۰.۱۷۲	۰.۱۴۸	۰.۱۵۷	۰.۱۴۰	۱۳۷۳
۰.۱۶۹	۰.۱۴۵	۰.۱۶۱	۰.۱۳۷	۱۳۷۴
۰.۱۸۸	۰.۱۲۹	۰.۱۶۳	۰.۱۲۲	۱۳۷۵
۰.۱۳۵	۰.۱۱۶	۰.۱۴۰	۰.۱۱۰	۱۳۷۶
۰.۱۶۹	۰.۱۰۰	۰.۱۴۴	۰.۰۹۵	۱۳۷۷
۰.۱۵۶	۰.۱۱۳	۰.۱۳۲	۰.۱۰۷	۱۳۷۸
۰.۱۵۹	۰.۱۳۶	۰.۱۴۱	۰.۱۲۹	۱۳۷۹
۰.۱۴۳	۰.۱۲۳	۰.۱۸۳	۰.۱۱۶	۱۳۸۰

استان هرمزگان		کل کشور		سال
روستایی	شهری	روستایی	شهری	
۰.۱۶۶	۰.۱۱۸	۰.۱۱۷	۰.۱۱۲	۱۳۸۱
۰.۱۲۴	۰.۱۰۷	۰.۱۰۷	۰.۱۰۱	۱۳۸۲
۰.۱۶۹	۰.۰۹۲	۰.۰۹۸	۰.۰۸۷	۱۳۸۳
۰.۳۲۲	۰.۳۷۲	۰.۰۹۰	۰.۰۸۶	۱۳۸۴
۰.۳۰۴	۰.۲۶۱	۰.۱۱۴	۰.۱۱۶	۱۳۸۵
۰.۳۵۵	۰.۳۱۳	۰.۱۰۹	۰.۱۰۸	۱۳۸۶
۰.۲۴۶	۰.۲۱۱	۰.۱۲۰	۰.۱۱۵	۱۳۸۷
۰.۲۹۵	۰.۲۵۳	۰.۱۴۰	۰.۱۳۱	۱۳۸۸
۰.۳۱۷	۰.۲۷۲	۰.۱۳۵	۰.۱۳۴	۱۳۸۹
۰.۲۰۳	۰.۱۷۴	۰.۰۹۸	۰.۱۱۰	۱۳۹۰
۰.۱۷۷	۰.۱۵۲	۰.۱۱۲	۰.۱۱۹	۱۳۹۱
۰.۱۶۴	۰.۱۴۱	۰.۱۲۱	۰.۱۰۰	۱۳۹۲
۰.۱۴۹	۰.۱۰۴	۰.۱۲۳	۰.۱۰۸	۱۳۹۳
۰.۱۳۸	۰.۱۱۸	۰.۱۲۴	۰.۱۱۲	۱۳۹۴
۰.۱۴۶	۰.۱۲۵	۰.۱۲۶	۰.۱۱۹	۱۳۹۵
۰.۱۵۳	۰.۱۳۱	۰.۱۳۹	۰.۱۲۴	۱۳۹۶
۰.۱۶۴	۰.۱۴۰	۰.۱۴۴	۰.۱۳۳	۱۳۹۷
۰.۱۷۱	۰.۱۴۷	۰.۱۴۸	۰.۱۳۹	۱۳۹۸
۰.۲۱۲۲	۰.۱۸۰۶	۰.۱۵۵۷	۰.۱۴۳۰	میانگین

منبع: یافته‌های تحقیق

برای مشاهده و مقایسه روند تغییر نرخ شکاف فقر در مناطق شهری و روستایی کشور و هم‌چنین، استان هرمزگان نمودارهای (۳ و ۴) رسم شده است.

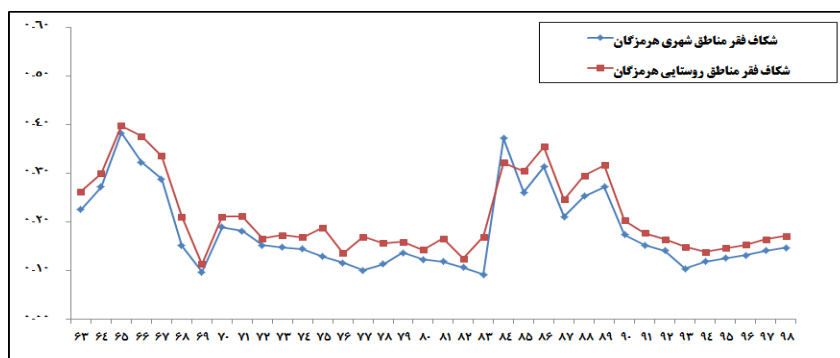

نمودار ۳. روند نرخ شکاف فقر مناطق شهری و روستایی کشور

منبع: جدول ۳.

همان گونه که در نمودار (۳) مشاهده می‌شود، شکاف فقر تا سال ۱۳۶۷ در مناطق شهری کشور بیشتر از مناطق روستایی بوده است. از سال ۱۳۶۸ شکاف فقر در مناطق روستایی بیشتر شده است. می‌توان مشاهده نمود که این شکاف در مناطق شهری و روستایی در سال‌های آخر مطالعه به تدریج بهم نزدیک و در حال افزایش بوده است.

نمودار ۴. روند نرخ شکاف فقر مناطق شهری و روستایی استان هرمزگان

منبع: جدول ۳.

همان گونه که در نمودار (۴) دیده می‌شود، نرخ شکاف فقر در مناطق روستایی استان هرمزگان تقریباً همواره بیشتر از مناطق شهری بوده است. تفاوت بین نرخ شکاف فقر مناطق شهری و روستایی در دوره‌هایی زیاد و گاه در سال‌های دیگر کم شده است. می‌توان مشاهده نمود که این تفاوت در سال‌های آخر مطالعه با ثبات ولی نرخ شکاف فقر در استان به تدریج در حال افزایش بوده است.

۳-۴. مقایسه نابرابری مناطق شهری و روستایی استان هرمزگان در مقایسه با کشور

همان طور که پیش‌تر گفته شد، برای مقایسه نابرابری بین مناطق شهری و روستایی استان هرمزگان و مناطق شهری و روستایی کل کشور با استان هرمزگان از الگوی تحلیل واریانس یک عاملی با رگرسیون استفاده شده است. نتایج برآورد الگوهای (۱ تا ۳) در جدول (۴) خلاصه شده است.

جدول ۴. نتایج برآورد الگوهای تحلیل واریانس جهت مقایسه نابرابری

مقایسه نابرابری بین مناطق شهری و روستایی استان هرمزگان							
F	$\bar{R}^2$	R ²	DR		β_0		الگوی ۱
			t	ضریب	t	ضریب	
۷/۰۱**	۰/۵۶	۰/۶۸	-۱/۷۴*	-۰/۰۱	۳/۳۲***	۰/۹۸	$G_{it} = \beta_0 + \beta_1 DR_{it} + \varepsilon_{it}$
مقایسه نابرابری بین مناطق شهری استان هرمزگان و مناطق شهری کل کشور							
F	$\bar{R}^2$	R ²	DUT		β_0		الگوی ۲
			t	ضریب	t	ضریب	
۷/۲۲**	۰/۶	۰/۷۱	-۲۲۳***	-۰/۰۵	۳/۵۲***	۰/۸۲	$G_{it} = \beta_0 + \beta_1 DUT_{it} + \varepsilon_{it}$
مقایسه نابرابری بین مناطق روستایی استان هرمزگان و مناطق روستایی کشور							
F	$\bar{R}^2$	R ²	DRT		β_0		الگوی ۳
			t	ضریب	t	ضریب	
۷/۱**	۰/۵۷۶	۰/۶۹	-۲/۰۳**	-۰/۰۳	۳/۴***	۰/۷۲	$G_{it} = \beta_0 + \beta_1 DRT_{it} + \varepsilon_{it}$

منبع: یافته‌های تحقیق. *** معنادار در سطح ۱درصد؛ ** معنادار در سطح ۵درصد؛ * معنادار در سطح ۱۰درصد

برآورد نابرابری درآمد و فقر شهری و روستایی استان هرمزگان در مقایسه با کل کشور ————— ۱۹

یافته‌های برآورد الگوی (۱) نشان می‌دهد که نابرابری در مناطق شهری استان هرمزگان به صورت متوسط طی دوره حدود ۰/۰۱۲ واحد از مناطق روستایی کم‌تر بوده است. برآورد الگوی (۲) نشان می‌دهد که نابرابری در مناطق شهری استان هرمزگان بطور متوسط ۰/۰۴۵ واحد از مناطق شهری کشور کمتر بوده است. همچنین نتایج برآورد الگوی (۳) نشان می‌دهد که نابرابری در مناطق روستایی استان هرمزگان بطور متوسط حدود ۰/۰۲۹ واحد از مناطق روستایی کشور کمتر بوده است. شاخص آماری ضریب تبیین مدل‌ها حداقل حدود ۶۸ درصد و ضرایب معنادار هستند.

۴-۴. مقایسه فقر مناطق شهری و روستایی استان هرمزگان در مقایسه با کشور

برای مقایسه فقر بین مناطق شهری و روستایی استان هرمزگان و مناطق شهری و روستایی کل کشور با استان هرمزگان نیز از الگوی تحلیل واریانس یک عاملی به صورت رگرسیون ساده استفاده شده است. نتایج برآورد الگوهای (۴ تا ۶) در جدول (۵) قابل مشاهده است.

جدول ۵. نتایج برآورد الگوهای تحلیل واریانس برای مقایسه فقر

مقایسه فقر بین مناطق شهری و روستایی استان هرمزگان							
F	$\bar{R}^2$	R ²	DR		β_0		الگوی ۴
			t	ضریب	t	ضریب	
۷/۱۷**	۰/۵۸۳	۰/۶۹	-۲/۰**	-۰/۰۳۴	۲/۸***	۰/۶۳۶	$PG_{it} = \beta_0 + \beta_1 DR_{it} + \varepsilon_{it}$
مقایسه فقر بین مناطق شهری استان هرمزگان و مناطق شهری کل کشور							
F	$\bar{R}^2$	R ²	DUT		β_0		الگوی ۵
			t	ضریب	t	ضریب	
۷/۲**	۰/۵۸۹	۰/۷	۲/۳۱**	۰/۰۴۲	۳/۰***	۰/۷۷۲	$PG_{it} = \beta_0 + \beta_1 DUT_{it} + \varepsilon_{it}$
مقایسه فقر بین مناطق روستایی استان هرمزگان و مناطق روستایی کل کشور							
F	$\bar{R}^2$	R ²	DRT		β_0		الگوی ۶
			t	ضریب	t	ضریب	
۷/۳۰***	۰/۶۰۹	۰/۷۱	۳/۴۱***	۰/۰۶۴	۳/۶۱***	۰/۸۴	$PG_{it} = \beta_0 + \beta_1 DRT_{it} + \varepsilon_{it}$

منبع: یافته‌های تحقیق. *** معنادار در سطح ۱ درصد؛ ** معنادار در سطح ۵ درصد؛ * معنادار در سطح ۱۰ درصد

یافته‌های برآورد الگوی (۴) نشان می‌دهد که فقر در مناطق شهری استان هرمزگان بطور متوسط ۰/۰۳۴ واحد از مناطق روستایی کمتر بوده است. طبق برآورد الگوی (۵) فقر در مناطق شهری استان هرمزگان بطور متوسط حدود ۰/۰۴۲ واحد از مناطق شهری کشور بیشتر بوده است. نتایج برآورد الگوی (۶) نشان می‌دهد که فقر در مناطق روستایی استان هرمزگان بطور متوسط طی دوره مورد مطالعه ۰/۰۶۴ واحد از مناطق روستایی کشور بیشتر بوده است. شاخص آماری ضریب تبیین مدل‌ها حداقل حدود ۶۹ درصد و ضرایب برآورد شده معنادار هستند.

۵. نتیجه‌گیری و پیشنهادها

با توجه به تنوع جغرافیایی ایران و در راستای برنامه‌ریزی منطقه‌ای، مطالعه نابرابری و فقر به تفکیک استان‌ها لازم است. اطلاعات مربوط به میزان نابرابری در توزیع درآمد و فقر برای سیاست‌گذاران در حوزه‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی ضروری بوده و مورد نیاز می‌باشد. در این مقاله سعی شده است الگوی نابرابری درآمد و فقر در استان هرمزگان به تفکیک مناطق شهری و روستایی برای تمام سال‌هایی که ریزداده‌های بودجه خانوارها موجود و در دسترس بود (۱۳۶۳-۱۳۹۸) در مقایسه با کل کشور ارزیابی شود. بنابراین، برای ارزیابی دقیق‌تر از نابرابری و فقر در سطح کشور و استان هرمزگان از ریزداده‌های طرح درآمد- هزینه مرکز آمار ایران و شاخص ضریب جینی ناپارامتریک استفاده شد. هم‌چنین، برای مقایسه نابرابری و فقر بین مناطق شهری و روستایی استان هرمزگان و مناطق شهری و روستایی کل کشور با استان هرمزگان از الگوی تحلیل واریانس یک عاملی به صورت رگرسیون استفاده شد.

نابرابری در مناطق شهری کشور همواره بیشتر از مناطق روستایی بوده است. شکاف بین ضریب جینی مناطق شهری و روستایی گاه مانند سال‌های ۶۵ تا ۶۸ زیاد و گاه در سال‌های دیگر کم شده است. می‌توان مشاهده کرد که این شکاف در سال‌های آخر مطالعه به تدریج در حال افزایش بوده است. بطور کلی، نابرابری درآمدی در مناطق روستایی کشور در مقایسه با مناطق شهری کشور کمتر می‌باشد. لیکن، نمی‌توان چنین قضاوتی را در خصوص مقایسه نابرابری درآمدی بین مناطق شهری و روستایی استان هرمزگان داشت.

شکاف فقر تا سال ۱۳۶۷ در مناطق شهری کشور بیشتر از مناطق روستایی بوده است. از سال ۱۳۶۸ شکاف فقر در مناطق روستایی بیشتر شده است. می‌توان مشاهده نمود که این شکاف در مناطق شهری و روستایی در سال‌های آخر مطالعه به تدریج به یکدیگر، نزدیک و در حال افزایش بوده است.

نرخ شکاف فقر در مناطق روستایی استان هرمزگان تقریباً همواره بیش‌تر از مناطق شهری بوده است. تفاوت بین نرخ شکاف فقر مناطق شهری و روستایی در دوره‌هایی زیاد و گاه در سال‌های دیگر کم شده است. این تفاوت در سال‌های آخر مطالعه با ثبات ولی نرخ شکاف فقر در استان به تدریج در حال افزایش بوده است.

نتایج برآورد مدل‌های تحلیل واریانس رگرسیون نشان داد که اختلاف بین نابرابری و فقر در مناطق شهری و روستایی استان هرمزگان از نظر آماری معنادار بوده است؛ نابرابری در مناطق شهری استان هرمزگان ۰/۰۱۲ واحد از نابرابری در مناطق روستایی و فقر در مناطق شهری ۰/۰۳۴ واحد از فقر در مناطق روستایی آن کم‌تر بوده است. هم‌چنین، بین نابرابری و فقر در مناطق شهری استان هرمزگان و مناطق شهری کشور اختلاف معناداری وجود داشته است: نابرابری و فقر در مناطق شهری استان هرمزگان به ترتیب، ۰/۰۴۵ واحد کم‌تر و ۰/۰۴۵ واحد بیش‌تر از مناطق شهری کشور برآورد شده است. افزون بر این، اختلاف معناداری بین نابرابری و فقر در مناطق روستایی استان هرمزگان و مناطق روستایی کشور مشاهده شده است؛ به طوری که نابرابری و فقر در مناطق روستایی استان هرمزگان به ترتیب، ۰/۰۲۹ واحد کم‌تر و ۰/۰۶۴ واحد بیش‌تر از مناطق روستایی کشور بوده است.

منابع

- ابونوری، اسمعیل (۱۳۷۶). اثر شاخص‌های اقتصاد کلان بر توزیع درآمد در ایران، مجله تحقیقات اقتصادی، ۵۱(۲): ۳۱-۱.
- ابونوری، اسمعیل، اسنانندی، اسماعیل (۱۳۸۴). برآورد و ارزیابی سازگاری شاخص‌های نابرابری اقتصادی با استفاده از ریزداده‌ها در ایران، تحقیقات اقتصادی، ۷۱: ۲۱۰-۱۷۱.
- ابونوری، اسمعیل، خوشکار، آرش (۱۳۸۵). اثر شاخص‌های اقتصاد کلان بر توزیع درآمد در ایران، مطالعه بین استانی، مجله تحقیقات اقتصادی، ۷۷: ۹۵-۶۵.

- ابونوری، اسمعیل، عباسی قادی، رضا (۱۳۸۶). برآورد اثر رشد اقتصادی بر فقر در ایران، پژوهش‌های اقتصادی ایران، ۹(۳۰): ۲۳-۵۲.
- اشرفی‌پور، محمدعلی (۱۳۹۱). اثرات توسعه مالی بر فقر و نابرابری درآمدی در ایران، اولین همایش منطقه‌ای پژوهش‌ها و راه‌کارهای نوین در حسابداری و مدیریت، تنکابن مؤسسه آموزش عالی غیرانتفاعی شفق تنکابن.
- جعفری صمیمی، احمد (۱۳۷۱). اقتصاد بخش عمومی، انتشارات سمت، تهران.
- خالصی، گلنار، پیرایی، خسرو (۱۳۹۵). بررسی رابطه رشد اقتصادی و نابرابری درآمدی بین استان‌های ایران، پژوهش‌های اقتصادی، ۱۶(۲): ۱۵۵-۱۷۱.
- راغفر، حسین، باباپور، میترا، یزدان‌پناه، محدثه. (۱۳۹۴). بررسی رابطه رشد اقتصادی با فقر و نابرابری در ایران طی برنامه‌های اول تا چهارم توسعه، مطالعات اقتصادی کاربردی ایران، ۱۶(۱): ۵۹-۷۹.
- صادقی، حسین. داودی، آزاده (۱۳۹۰). آثار مخارج دولت بر فقر روستایی در ایران، پژوهش و سیاست‌های اقتصادی، ۱۹(۵۸): ۱۰۷-۱۲۶.
- طیبی، سیدکمیل، یاسر عباسلو، بیاری، لیلی (۱۳۸۷). عوامل تعیین‌کننده نابرابری اقتصادی در کشورهای منتخب اسلامی با تأکید بر نقش اقتصاد اسلامی، همایش اقتصاد اسلامی و توسعه، مشهد، دانشگاه فردوسی مشهد، دانشکده علوم اداری و اقتصادی.
- عربی، مصطفی، خداپرست مشهدی، مهدی (۱۳۹۳). مقایسه معیارهای رفاه اجتماعی، توزیع درآمد و فقر خانوارهای روستایی استان خراسان شمالی و کشور طی سال‌های ۱۳۹۰-۱۳۸۴، راهبردهای توسعه روستایی، ۱(۲): ۳۵-۵۰.
- فرهنگ، شکوفه، طیبی، سیدکمیل، کریمی، محسن. (۱۳۹۲). اثر تولید و رشد بخشی بر فقر و رفاه اجتماعی در استان‌های ایران (۸۶-۱۳۷۹)، جامعه‌شناسی کاربردی، ۲۴(۲): ۱۴۲-۱۲۷.
- فطرس، محمدحسن. شهبازی، فاطمه. (۱۳۹۵). بررسی فقر و نابرابری در مناطق روستایی ایران دوره زمانی ۹۳-۱۳۶۳، تحقیقات اقتصاد کشاورزی، ۸(۲): ۱۵۵-۱۳۳.
- گلی، یونس، محمودیان، یعقوب، تیاترج، علی، گلی، یحیی (۱۳۹۷). مقایسه و اندازه‌گیری نابرابری رفاهی از نظر اسلام و اقتصاد متعارف، مطالعات اقتصاد اسلامی، ۱۰(۲): ۷-۲۹.
- مرکز آمار ایران، آمار هزینه و درآمد خانوارهای شهری و روستایی، سال‌های مختلف.

- محمدزاده، یوسف، تقی‌زاده، نرگس، نظریان، علمناز (۱۳۹۶)، نابرابری درآمد، فقر و سلامت عمومی، *پیاورد سلامت*، ۱۱(۲): ۲۳۴-۲۲۰.
- نخجوانی، سیداحمد (۱۳۸۴)، فقر در خانوارهای ایرانی، *رفاه اجتماعی*، ۴(۱۷): ۲۶-۱.
- Breau, S. (2015). Rising inequality in Canada: A regional perspective, *Applied Geography*, 61: 58-69.
- Chen, Sh., & Ravallion, M. (2007). Absolute poverty measures for the developing world (1981-2004), World Bank policy research working paper 4211.
- Cuaresma, J.C., Loichinger, E. and G. Vincelette (2016). Aging and income convergence in Europe: A survey of the literature and insights from a demographic projection exercise, *Economic Systems*, 10(1): 4-17.
- De silva, I. (2013). Endowments Versus Returns: Counterfactual Quintile Decomposition of Urban-Rural Inequality in Sri Lanka. *Review of Urban & Regional Development Studies*, 25: 47-60.
- Herrera, J. A. C. (2017). Inequality as determinant of the persistence of poverty, from the edited volume poverty, inequality and policy, DOI: 10.5772/intechopen.69181.
- Kakwani, N.; Son, H. and Khandker, S. (2004); Pro-poor growth: Concept and Measurement with Country Case Studies, United Nations Development Program International Poverty. Working Paper number 1.
- Neaime, S. Gaysset, I. (2018). Financial inclusion and stability in MENA: Evidence from poverty and inequality, *Finance Research Letters*, 24(3): 230-237.
- Pede, Valerien O.; Adam H. Sparks and Justin D. McKniley (2012), Regional income inequality and economic growth: A spatial econometrics analysis for provinces in the Philippines; 56th AARES Annual Conference.
- Santos Pereira, D. Marques, A. C. Fuinhas, J. A. (2019). Are renewables affecting income distribution and increasing the risk of household poverty? *Energy*, 170(1): 791-803.
- Yue, W., Zhang, Y.; Ye, X.; Cheng, Y. and M.R. Leipnik, (2014). Dynamics of Multi-Scale Intra-Provincial Regional Inequality in Zhejiang, China, *Sustainability*, 16 (9): 5763-5784.

